

Slovenský jazyk

Z našich skúseností môžeme potvrdiť, že väčšina detí, ktoré pravidelne čítajú knihy a občas im aj doma rodičia nadiktujú diktát alebo dajú urobiť nejaké pravopisné cvičenie, postupne majú s pravopisom čoraz menej problémov. Pravopis sa dá pochopiť a nacvičiť. Je len potrebná trpezlivosť a systematicky sa musíte spolu s dieťaťom tejto problematike venovať. Niekedy naozaj stačí len **10-15 minút denne**. Nejde to však hneď. Musíte si byť vedomí toho, že to trvá dlhší čas. Dôležitá je systematickosť.

Aby dieťa precvičovanie pravopisu v domácich podmienkach nenudilo, môžete využívať viac typov rôznych diktátov alebo pravopisných cvičení, napr.:

1. Odpisovanie krátkeho textu

Cieľom tohto cvičenia je upozorniť dieťa na to, aká je potrebná pozornosť. Toto cvičenie môžete používať vtedy, keď ste veľmi zaneprázdnení a nemáte čas na diktovanie slov. Posadte si dieťa k sebe do kuchyne. Vy môžete žehliť alebo variť a dieťa môže odpisovať text. Keď text odpíše, skontrolujte mu ho. Tie slová, v ktorých urobilo chybu, mu napíšete pod text správne a povedzte mu, aby napísané slová napísalo tri - štyri razy do riadku. Tým, že slová niekoľkokrát správne napíše, poriadne si zapamätá ich pravopis. Niekedy učiteľky na prvom stupni diktujú diktáty aj z učebnice, a preto je vhodné, keď si dieťa aj doma tieto diktáty prepisuje. Niektoré deti vďaka tejto činnosti mávajú v škole z diktátov lepšie známky.

2. Videný (zrakový) diktát

Dieťa si pred napísaním diktátu text najprv prečíta a potom mu ho môžete nadiktovať. Dôležitá je vždy oprava diktátu. Tým, že dieťa opravuje slová alebo vety, v ktorých urobilo chybu, sa pravopisný jav učí. Vždy je lepšie, keď sa písanie nejakého gramatického javu naučí hneď na prvý raz, ale keď mu to nevyjde, práve oprava diktátu mu v tom môže pomôcť.

3. Autodiktát

Niekedy nastane situácia, že sa má dieťa naučiť naspamäť básničku. Využite túto skutočnosť a povedzte dieťaťu, aby básničku spamäti prepísalo do zošita. Zopakuje si tak nielen samotný text, ale precvičí si aj niektoré pravopisné javy. A tým, že si báseň napíše, ešte lepšie si ju zapamätá. Opäť text dieťaťu opravte. Niekedy sa môže naučiť napríklad nejaké cvičenie z učebnice naspamäť a potom ho môže prepísať do zošita. Poznáme žiakov, ktorí sa deň dopredu učia všetky diktáty z učebnice naspamäť, pretože tušia, že niektorí z nich učiteľka bude diktovať v škole na známku.

4. Komentovaný diktát

Komentovaný diktát môžete využiť pri preberaní vzorov podstatných alebo prídavných mien. Podstata tohto diktátu spočíva v tom, že nadiktujete dieťaťu slovo a ono vám hneď povie, prečo v slove napísalo napríklad mäkké i.

Napríklad: *noví spolužiaci*

Dieťa povie: „*V prídavnom mene noví som dal(a) mäkké i preto, lebo je to prídavné meno, ktoré sa skloňuje podľa vzoru PEKNÝ/PEKNÍ a v nominatívne množného čísla píšeme mäkké i.*“

Tým, že dieťa odôvodňuje pravopis, sa veľmi rýchlo a natrvalo preberaný jav naučí.

Týmto spôsobom sa majú komentovať/zdôvodňovať pri písaní všetky gramatické javy.

5. Výberový diktát

Tento diktát je trochu zložitejší, ale staršie deti ho zvládnu napísať bez problémov. Pri tomto diktáte dieťa píše z čítaného textu len tie slová, ktoré v škole momentálne preberajú. Napríklad píše len podstatné mená. Čiže vy pomaly čítate text a dieťa píše len podstatné mená. Pri tomto type diktátu sa dieťa nielen učí odlišovať podstatné mená od iných slovných druhov, ale zároveň si precvičuje aj pravopis.

6. Tvorivé cvičenie

Pri tomto type cvičenia dieťa väčšinu času pracuje samostatne. Dieťa môže napísať nejaký príbeh podľa osnovy, ktorú ste spoločne vymysleli. Príbeh môže byť ľubovoľný, podmienkou je, aby v ňom dieťa používalo preberaný jav. Napríklad mu poviete, aby použilo aspoň päť zámen. Tieto zámená môže po dopísaní podčiarknuť a zaradiť k druhom zámen. Nie je to teda diktát v pravom zmysle slova, ale skôr slohové cvičenie. Niektoré deti však veľmi baví vymýšľať príbehy, a tak môžu doma pracovať aj takýmto spôsobom. Svoj záujem o jeho prácu prejavujte tak, že ho poprosíte každý večer, aby vám prečítalo, čo napísalo. Dobré je, keď poviete aj pani učiteľke, že vaše dieťa píše príbehy, pretože ona mu potom umožní príbehy prečítať aj v škole, a to deti väčšinou veľmi povzbudí do ďalšej tvorby.

7. Diktovaný text

Toto je ten klasický diktát, ktorý každý pozná zo školy. Vďaka takýmto diktátom si deti precvičujú písanie súvislých textov, rýchlosť písania, zlepšujú si jemnú motoriku a pri písaní rukou aj úhľadnosť a čitateľnosť písma. Musia písať bodky, dĺžne, mäkkene, čiarky. Mnohé deti v staršom veku kvôli tomu, že interpunkciu v mobiloch a na sociálnych sieťach nepoužívajú, majú práve s týmto javom najväčšie problémy. Aj my sme sa stretli s mnohými žiakmi, ktorí perfektne ovládajú „íčka“, ale kvôli tomu, že nedávajú v diktátoch mäkkene a dĺžne, dostávajú päťky. Chyba ako chyba. V diktátoch sa neodlišuje pri klasifikovaní väčšia a menšia chyba.

8. Diktáty na dopĺňanie

Dieťaťu pripravíte nejaký text, v ktorom má dopĺňať nejakú hlásku alebo veľké a malé písmená. Dieťa pracuje samostatne. Diktát mu len skontrolujete. Dieťa vám jednotlivé javy odôvodňuje (hovorí, prečo to tak napísalo).

9. Obrázkový diktát

Toto je forma autodiktátu pre 1. ročník. Tento diktát sa môže písať v období, keď sa prváci učia písať počuté slová. Obrázky najprv dieťa pomenuje, potom napíše. Môže písať názvy predmetov na obrázku, ich vlastnosti, prípadne aj celú vetu o obrázku.

10. Dopĺňovačky, tajničky

Aby sa vaše staršie dieťa pri opakovaní pravopisných javov nenudilo, môžete mu pripraviť alebo niekde nájsť tajničky a rôzne dopĺňovačky, vďaka ktorým si tiež zábavnou formou môže opakovať pravopis.

Zásady pri písaní diktátov:

- Diktát nenarúšame ničím okrem potrebného diktovaného obsahu.
- Ak sa žiaci neučili písanie -i, í, y, ý- v určitom gramatickom jave, musíme im povedať, čo tam napíšu.
- Ak sa v texte vyskytuje gramatický jav, ktorý žiaci ešte nepreberali, musíme im povedať, ako sa to píše. (spodobovanie fták - vták, koncovky - veľa žiakou/ žiakov, slovesá – niesli, varí, predložky - zo srnkou/ so srnkou, čiarky v texte,)

Rozsah kontrolných diktátov v jednotlivých ročníkoch:

1.ročník 10 - 15 plnovýznamových slov (t.j. nerátajú sa spojky, predložky a pod.)

2.ročník 20 – 30 plnovýznamových slov

3. ročník 30 – 40 plnovýznamových slov

4. ročník 40 - 50 plnovýznamových slov

Poznámka: navrhovaný rozsah slov platí aj pri prepise a odpise textu, - rovnaké chyby v tom istom diktáte sa pokladajú za jednu chybu.

V 1.ročníku píšeme písmená, slabiky, slová, vety.

V 2. ročníku už píšeme jednoduché vety. Od dvojslovných až k viacslovným. Môžeme do nich zakomponovať aj slová s ly, lý.

V 3. ročníku už píšeme napríklad vety na vybrané a odvodené slová. Zameriavame sa aj na písanie vlastných podstatných mien a názvov.

V 4.ročníku píšeme vety oznamovacie, opytovacie, rozkazovacie, priamu reč, spodobovanie. Tiež utvrdzujeme a preverujeme koncovky spojené s pádovými otázkami, základy v písaní slovných druhov.

Postup pri písaní diktovaného textu napr. v 1. ročníku:

Na stole má dieťa iba zošit do ktorého píše a pero. Sme sústredení a ticho.

Prečítame plynule s intonáciou celý obsah textu. (Prvá veta je: Miško číta.)

Následne povieme: **Začínáme písať. Začiatok vety, Miško, mäkké i, Miš-ko** slabikujem ako v prvom ročníku a dieťa píše. Počkáme, kým sa dieťa na vás pozrie (znamená to, že dopísalo) a pokračujeme ďalším slovom - **číta, či- ta**“ slabikujeme a slabiku, kde je dĺžne dlhšie potiahneme. „**Koniec vety!**“ Slová **ZAČIATOK VETY**= signál pre žiakov, že píšu veľké písmeno na

začiatku vety a slová KONIEC VETY= signál pre žiakov, že píšu bodku na konci vety alebo iné interpunkčné znamienko (?, !)

Prečítame znovu pomaly tú istú vetu s tým, že si majú kontrolovať napísané.

Takto prejdeme všetky vety diktátu. (5 viet)

Na záver prečítame celý diktát plynulou intonáciou.

Postupne vynechávame slabikovanie. Zrýchľujeme celý proces diktovania. Pridávame na obtiažnosť, podľa učiva a ročníka. Pozor! Ak sa žiaci neučili písanie -i, í, y, ý- v určitom gramatickom jave, musíme im povedať, aké tam napíšu!

Tempo diktovania určujeme tak, že sa postavíme k dieťaťu a nenápadne pozorujeme, či stíha písať. Oprava diktátu žiakmi je dôležitou súčasťou. Pri oprave si zdôvodňujeme s dieťaťom, prečo sa slovo takto píše.

Pozn.: Môžete využívať tieto odporúčania v každom ročníku s ohľadom na vek dieťaťa a už prebraté učivo. Podobne sa píšu aj päťminútovky a od 3.ročníka aj pravopisné cvičenia.